

De kerkuil binnenstebuiten

Echte muizen !

Naast de insectenetende spitsmuizen slaat de kerkuil ook zogenaamde ware muizen. Binnen deze familie heb je niet alleen de huismuis en de bosmuis maar ook de kleine dwergmuis en zelfs de zwarte en bruine rat. Een uitgebreide familie dus. In deze bijdrage laten we u kennis maken met de bos- en huismuis.

De bosmuis is een typische vertegenwoordiger van de ware muizen met z'n grote, opstaande oren, een staart die langer is dan het lichaam en met opvallend grote ogen. De rugzijde van de bosmuis is goudkleurig bruin en de buik is wit. De overgang tussen beiden is scherp. Jonge bosmuizen zijn wat grijsler wat tot verwarring kan leiden met de huismuis.

Hij wordt het slachtoffer van onze kerkuil maar vooral de bosuil en de wezel zijn predatoren van de bosmuis. Hij komt dan ook voor in een brede waaier van terreinen, eigenlijk overal waar er voldoende dekking is zoals bosranden en bossen met beperkte ondergroei maar ook in onze tuinen, akkers, hagen, weilanden, rietlanden en zelfs in de duinen. Hij is dus, in tegenstelling tot wat z'n naam zou vermoeden, niet uitsluitend in het bos terug te vinden. In agrarische gebieden verhuizen de bosmuizen tussen bos/haag/houtkant enerzijds en anderzijds het akkerland naargelang de beschikbaarheid van het voedsel op de akkers. Dichtheden in landbouwgebieden liggen lager dan in bosgebieden waar de territoria dichter bij elkaar liggen door de grote beschikbaarheid van geschikt gebied. Tijdens de winterperiode mijden ze open gebieden en zakken dan af naar bossen of naar gebouwen (schuren, huizen). De bosmuis is een behendige klimmer (tot 5 m. hoog) en maakt bij het voortbewegen kangoeroeachtige voortbeweging, vandaar ook de naam 'kangoeroemuis'. Bij onraad staat hij rechtop op z'n achterste poten. Het zijn echte kolonisatoren, die weinig tijd nodig hebben om een nieuw gebied in te palmen. Ze hebben een uitgebreid gangenstelsel dat van generatie tot generatie wordt doorgegeven. Het nest bevindt zich vaak onder een boomstronk of een omgevallen boom. Het nest wordt bekleed met plantenmateriaal.

Het menu is sterk gevarieerd : insecten, slakken, spinnen, wormen en larven in de zomer en granen, zaden, wortels, bast en bessen tijdens de winter. Hiervoor klimt de bosmuis in bomen en struiken en vervoert het voedsel naar een vaste beschutte eetplaats. Dit gebeurt vooral in het najaar. Het aanleggen van een voorraadkamer in het eigen gangenstelsel of soms ook in vogelnestkastjes wordt zorgvuldig geheim gehouden door de ingang van deze ondergrondse voorraadkamer af te dekken met steentjes of zand.

De bosmuis is strikt nachttactief. Vooral tijdens de korte zomernachten is de activiteit dan bijna continu zonder tussenpauzes. In winter is dat natuurlijk anders, de nachten zijn lang en de activiteit wordt verdeeld over twee shifts (begin en einde van de nacht).

Zoals vaak bij muizen schommelt de dichtheid sterk doorheen de seizoenen. De piek wordt bereikt in het najaar en in de winter (tot 130-200 dieren per ha in het bos). Het dal valt in het voorjaar door de wintersterfte.

Na een maand zijn de jonge mannetjes reeds seksueel actief, terwijl de vrouwtjes zich pas na 3-6 maand kunnen voortplanten. Doorgaans zijn er 1 of 2 worpen per jaar tijdens de periode van maart tot oktober. In goede mastjaren (jaar met veel zaden) kan de voortplantingsperiode zelfs doorlopen tijdens de winter. Zelden worden de bosmuizen ouder dan 12 maanden.

De meeste gekende muis is ongetwijfeld onze huismuis. Net zoals de bosmuis heeft hij grote, uitstekende oren en een lange (maar nu onbehaarde) staart. De ogen zijn bij de huismuis iets kleiner. Een opvallend kenmerk van de huismuis is de inkeping in de bovenste snijtanden. De huismuis heeft een variabele vachtkleur. Er is een verschil tussen enerzijds de gebouwbewonende huismuizen, die een muisgrijze rugvacht hebben die geleidelijk (zonder duidelijke lijn) overgaat in een iets lichtere buikvacht en anderzijds de vrijlevende huismuizen die eerder bruiner of donkergrijs zijn en steeds een duidelijke scheidelingslijn hebben tussen buik- en rugvacht.

In onze gebieden vertoeft de huismuis in de zomer vaak buiten en in de winter eerder binnen. We vinden hem in huizen, schuren, winkels en pakhuizen. Door het feit dat de huismuis erin slaagt om zelfs bij vriestemperaturen (zoals in koelruimtes of in kolenkelders) zicht voort te planten, worden soms hoge dichtheden bereikt bij de muizensoort.

In onze huizen maakt de huismuis gebruik van ruimtes onder vloeren, in plafonds of achter kasten om hun nest in te bouwen en zich voort te bewegen. Om toegang te krijgen tot deze ruimten knagen ze zich soms een

doorgang en kunnen op die manier schade veroorzaken. De vrijlevende huismuizen hebben een eenvoudig gangenstelsel.

De huismuis is in hoofdzaak nachtactief alhoewel in rustige gebouwen de huismuis ook overdag actief kan zijn. Er zijn twee pieken tijdens de nacht : kort na zonsondergang en kort voor zonsopgang. De vaste looppaden van de huismuis zijn te herkennen aan de zwarte vegen die worden aangebracht door de kleine kliertjes tussen het teenkussen. Binnen de familie huismuis is er een strikte hiërarchie. Eén dominante mannetje heerst over verschillende vrouwtjes met jongen. Het territorium wordt door het mannetje sterk verdedigd. Jonge mannetjes in de familie zijn dan ook genoodzaakt om het gebied te verlaten. In huizen zijn de leefgebieden zeer klein maar buiten zijn die een stuk groter. De vrijlevende populaties vertonen soms hoge pieken (tot 750 dieren per ha) maar ook sterke dalen met zeer weinig dieren.

Ze eten een combinatie van zaden, insecten, voedselvoorraden en keukenafval. Ze leggen, zoals de bosmuis, voorraden aan van gemiddeld 5-7 kg. De huisbewonende huismuizen leggen geen voorraad aan. Net als de neef de bosmuis is de huismuis een goede klimmer en springer.

De voortplantingsperiode loopt van maart tot oktober maar in huizen loopt die meestal ononderbroken door tijdens de winter. De worpgrootte kan oplopen tot 19 jongen maar de sterfte onder de jongen is hoog. Ongeveer de helft van jongen verlaten het nest en zijn na 6 à 7 weken seksueel actief. In gevangenschap werden tot 10 worpen per jaar vastgesteld. Vrijlevende populaties overleven soms moeilijk de winter (sterfte van bijna 92 % van de populatie). Huismuizen die in gebouwen kunnen overwinteren hebben betere perspectieven: in plaats van maximaal 1,5 jaar oud te worden, slagen ze erin om tot 4 jaar te overleven.

Huismuizen zijn vooral het slachtoffer van onze huiskat, onze muizenvallen en ons muizengif. De vrijlevende huismuizen worden ook wel geslagen door onze vriend, de kerkuil.